

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Матушевської Наталі Володимирівни
«Комунікативна ситуація спокуси у сучасному англомовному
кінодискурсі: когнітивно-комунікативний аспект»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Дисертація Матушевської Н.В. виконана в річищі когнітивно-комунікативного підходу до вивчення комунікативної ситуації спокуси. Привабливість комунікативної ситуації спокуси як об'єкту наукового пошуку полягає у тому, що методи її дослідження відкривають доступ до вивчення засобів гармонізації міжособистісної інтеракції.

Актуальність теми дослідження визначається застосуванням когнітивно-комунікативного підходу, що уможлиблює виявлення ментального підґрунтя спокуси як комунікативного явища.

Матушевська Н.В. аргументує свої позиції, розглядаючи комунікативну ситуацію спокуси з опертям на теоретико-методологічні засади комунікативної лінгвістики та лінгвокогнітології.

Відтак, рецензоване дисертаційне дослідження повною мірою відповідає пріоритетним тенденціям антропоцентрично спрямованого сучасного мовознавства, націленого на виявлення присутності суб'єкта пізнання у мові й мовленні.

Своєчасність і перспективність дослідження диктується також відсутністю лінгвістичних робіт, сфокусованих на всебічному аналізі саме комунікативної ситуації спокуси у англомовному кінодискурсі.

Новим є визначення когнітивно-комунікативних особливостей комунікативної ситуації спокуси, а також вербальні й невербальні засоби її актуалізації в сучасному англомовному кінодискурсі; здійснено фреймове моделювання комунікативної ситуації спокуси, визначено її складники; розроблено та запропоновано типологію комунікативної ситуації спокуси за низкою критеріїв (зокрема, за результатом регулятивної діяльності, за кількістю учасників та за видом атрактора). Також новим є використання методики когнітивно-прагматичного

аналізу для дослідження особливостей реалізації комунікативної ситуації спокуси в комунікативних епізодах аналізованого кінодискурсу.

Адекватне застосування методів дослідження, надійні теоретичні підвалини критично осмисленої новітньої літератури з теорії комунікації, а також суміжних з лінгвісткою дисциплін антропоцентричного циклу (527 позицій) та достатній за обсягом мовний матеріал складають підґрунтя спостережень та висновків дисертації, забезпечують їх **обґрунтованість** та **достовірність**.

Найбільш значущими у **теоретичному плані** є внесок у подальшу розробку проблемних питань комунікативної лінгвістики (досліджено комунікативну ситуацію спокуси; когнітивної лінгвістики (побудовано фреймову модель комунікативної ситуації спокуси), когнітивної прагматики (реконструйовано концептуальні метафори й концепти, які вербалізуються під час реалізації комунікативної ситуації спокуси та репрезентують мотиваційну базу учасників дискурсу; з'ясовано стратегії й тактики реалізації спокуси в кінодискурсі); у розвиток теорії дискурсу та теорії мовленнєвих актів (завдяки поглибленню уявлень про природу, функціонування та їх інтерпретацію в когнітивно-комунікативній площині); у дискурсологію (оскільки матеріалом розвідки став кінодискурс).

Сказане свідчить про **теоретичну вагомість** дисертації.

Підкреслюючи **прикладну цінність** роботи, вважаю за необхідне вказати на доцільність використання її результатів у розробці теоретичних курсів з теорії мовної комунікації, спецкурсів «Комунікативна лінгвістика», «Теорія мовної комунікації», «Стилістика англійської мови», «Загальне мовознавство» тощо.

Робота має типову **структуру**, що є цілком логічною. Дослідження написане науковим стилем, чітко та логічно. Дисертація якісно виконана у технічному відношенні, її оформлення повністю відповідає вимогам.

Основні положення й результати дисертаційного дослідження висвітлено в 14 одноосібних публікаціях автора: 7 статтях, опублікованих у фахових виданнях (затверджених ДАК України), 1 міжнародній публікації, 6 тезах та 2 статтях у співавторстві в збірниках, затверджених ДАК України.

Зміст автореферату засвідчує належний науковий рівень дослідження та є **ідентичним** основним положенням дисертації.

Переходячи до обов'язкової критичної частини відгуку, маю наголосити, що рецензована дисертація за актуальністю обраної теми, новизною й обґрунтованістю висновків та рівнем її виконання належить до категорії наукових робіт, які спонукають не стільки до зауважень, скільки до роздумів, тому висловлені коментарі прошу розглядати саме як підстави для дискусії:

1. На стор. 58 дисертаційного дослідження авторка зазначає, що «найбільш значущою та ідентифікаційною ознакою комунікативної ситуації спокуси є **амбівалентність потреб жертви**. Суть спокуси полягає в одночасній актуалізації в концептуальній сфері реципієнта спокуси двох абсолютно протилежних, але безпосередньо пов'язаних потреб – **досягнення** та **протидії** (досягненню). Їх дихотомія є обов'язковою в мотиваційній структурі жертви. *Відсутність одного з них не дозволяє кваліфікувати комунікативну ситуацію як спокуси*». Постає питання – чи доречно відносити зазначені поняття **досягнення** та **протидії** до потреб, що актуалізуються в концептуальній сфері саме реципієнта, чи варто кваліфікувати **досягнення** як потребу продуцента? Тоді термін амбівалентність варто було б застосувати до ситуації спокуси в цілому, а не до одного з її суб'єктів.

Оскільки термін амбівалентність є одним із ключових у рецензованій роботі, варто було б звернути увагу на види амбівалентності за Е.Блейлером (зокрема емоційну, вольову та інтелектуальну), що значно б розширило теоретичне підґрунття дослідження.

2. На думку Матушевської Н.В. «атрактором комунікативної ситуації спокуси є матеріальний або нематеріальний об'єкт, який подразнює потреби жертви та збуджує бажання погодитися на умови спокусника. Атрактор слугує інструментом долання опору адресата, а тому його значущість має перевищувати рівень протидії споусі» (стор. 55). Надалі авторка говорить, що «основними потребами (мішенями впливу) у концептуальній системі реципієнта є автономність та самореалізація, які локалізуються у слоті АТРАКТОР, що

подразнює потреби у грошах, інтимних стосунках, їжі, службовому просуванні, здійсненні мрії). Питання – чи є термін *атрактор* водночас слотом фреймової структури ситуації спокуси з позицій лінгвокогнітивного підходу та об'єктом-інструментом подолання опору з позицій комунікативного підходу?

Дисертантка стверджує, що «за типом атрактора комунікативна ситуація спокуси поділяється на матеріальну, соціальну, сексуальну», однак надалі зазначається, що «атрактор подразнює потреби у грошах, інтимних стосунках, їжі, службовому просуванні, здійсненні мрії», тому варто було б виділити ще й особистісну та фізіологічну комунікативні ситуації за типом атрактора.

3. Аналізуючи тактики, що використовуються з метою спокусити комуніканта, дисертантка наводить влучні приклади, однак деякі з них можна інтерпретувати як ті, що демонструють інші позиції. Так, наприклад, наведений фрагмент позиціонується як той, що імпліцитно виражає пропозицію, яка вводиться питальним реченням *Why don't you...?*:

Michael: *Why don't you just take my place on the trip?*

Jason: *Wow, I'm speechless, but I wouldn't even consider it... ..unless it's okay with Sheila.*

Sheila: *Sure («Cruel Intentions» Part 3; 2004; 00:37:17).*

Спокусник застосовує прихований спосіб висловлення можливої альтернативи розвитку ситуації, що реалізується у непрямому мовленнєвому акті квеситива (*Why don't you just take my place on the trip?*), який сприяє досягненню кінцевої цілі спокусника. У чому саме полягає імпліцитність вираження пропозиції?

4. Дисертаційна праця Матушевської Н.В. є гарним зразком наукового дискурсу, написана грамотною українською мовою, виконана охайно, але є деякі огріхи технічного характеру.

Підсумовуючи, хочу наголосити, що дисертація Матушевської Н.В. становить собою актуальну, концептуально завершену наукову працю, нові, методологічно обґрунтовані результати якої у сукупності вирішують пріоритетну наукову проблему вивчення комунікативної ситуації спокуси у сучасному

англомовному кінодискурсі, слугуючи внеском у такі галузі мовознавства, як комунікативна лінгвістика та лінгвокогнітологія.

На підставі ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом та публікаціями авторки за темою рецензованої роботи вважаю, що дослідження Матушевської Наталі Володимирівни «Комунікативна ситуація спокуси у сучасному англомовному кіно дискурсі: когнітивно-комунікативний аспект» відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015., а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри перекладознавства
та прикладної лінгвістики
Херсонського державного
університету

Акішина М.О.

Підпис: Акішина М.О.
підтверджую фахівець ВК
Куцак І.В.

Відкриж отримано
10.06.2019
Учений секретар
спеціалізованої
вченої ради
к 67.05.05
Івас. Іванів У.О.
Офис-